

زخم فشاری

مؤلف:

دکتر محمد جواد فاطمی

فوق تخصص جراحی پلاستیک و ترمیمی

رئیس گروه جراحی و پلاستیک و ترمیمی دانشگاه علوم پزشکی ایران
مرکز تحقیقات سوختگی و مرکز آموزشی درمانی حضرت فاطمه (س)

نویسندگان همکار (به ترتیب حروف الفبا):

مهرنوش اینانلو

روانپرستار، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران
دانشجوی دکتری شاوره، بخش دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تیرین خری

کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت‌های ویژه، مرکز تحقیقات سوختگی، دانشگاه علوم پزشکی ایران

دکتر پوپک رحیم زاده

فلوشیپ درد، استادیار گروه بیهوشی و درد، دانشگاه علوم پزشکی ایران

دکتر محمد قرگزلو

فوق تخصص آلرژی و ایمونولوژی، دانشیار بخش آلرژی و ایمونولوژی، بیمارستان امام خمینی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

دکتر بیژن محمدحسینی

جراح عمومی، بیمارستان آیت‌الله کاشانی، سازمان تامین اجتماعی، تهران

میترا نیازی

کارشناس کاردرمانی، کارشناسی ارشد آسیب‌شناسی ورزشی و حرکات اصلاحی، مرکز تحقیقات سوختگی، دانشگاه علوم پزشکی ایران

سرشناسه	: فاطمی، محمدجواد، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: زخم فشاری / مولف محمدجواد فاطمی، نویسندگان همکار (به ترتیب حروف الفبا) مهرانوش اینانلو... [و دیگران]؛ [برای] مرکز تحقیقات سوختگی دانشگاه علوم پزشکی ایران.
مشخصات نشر	: تهران: چاپار، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۷۹ ص.: مصور (رنگی).
شابک	: 978-600-276-069-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: نویسندگان همکار (به ترتیب حروف الفبا) مهرانوش اینانلو، توران باقری، پوپک رحیم زاده... .
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: زخم بستر
موضوع	: زخم بستر - درمان
موضوع	: زخم بستر - پیشگیری
شناسه افزوده	: اینانلو، مهرانوش، ۱۳۵۳ -
شناسه افزوده	: دانشگاه علوم پزشکی تهران، بیمارستان بهداشتی درمانی ایران. دانشکده پرستاری و مامایی. مرکز تحقیقات سوختگی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ز ۳۲ ف / ۵ / RL
رده بندی دیویی	: ۶۱۶/۵۴۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۴۷۲۲۸

تهران: ۸۸۸۹۹۶۸۰ - ۹۱۶۶۰۲۱۴

تهران - خیابان ولی عصر (عج) - بالاتر از زیتون

کوچه نوربخش - پلاک ۴۰ - نشر چاپار

زخم فشاری

نویسنده: دکتر محمدجواد فاطمی

طراح جلد، صفحه آرا و ناظر چاپ: رحیم کبیرصابر

چاپ اول: ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۶-۰۶۹-۲ ISBN: 978-600-276-069-2

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

قیمت: ۱۰۰.۰۰۰ تومان

پیشگفتار

سالیان چندی است که خداوند تبارک و تعالی توفیق داده است، به درمان بیماران با زخم فشاری مشغول باشم. تاکنون تعداد زیادی از این بیماران را جراحی کرده‌ام که درصد قابل توجهی از آنها درمان شده‌اند. گروه بزرگی از این بیماران جانبازان عزیز دفاع مقدس بوده‌اند، افتخاری بوده است که در خدمت آنها باشم و خیر دنیا و آخرت را برایشان ارزومندم.

عدم وجود منبع کاملی به زبان فارسی و از طرفی رسیدن به یک درک مناسب از این بیماری باعث شد تا تصمیم بگیرم بضاعت اندک خود را در این زمینه مکتوب نمایم، باشد که مفید واقع گردد.

سعی شده است همه موضوعات مرتبط با این عارضه براساس آخرین اطلاعات علمی بررسی و نگارش شود تا لزوم رجوع به سایر منابع را مرتفع سازد و خواننده بتواند در همه زمینه‌ها به اطلاعات جامعی برای پیشگیری، تشخیص و درمان زخم فشاری دسترسی داشته باشد. به همین دلیل از دانش و تجربه متخصصین مرتبط هر رشته استفاده کرده‌ام. لازم می‌آید از جناب آقای دکتر قره‌گوزلو برای نگارش فصل سیستم ایمنی در زخم فشاری، جناب آقای دکتر محمد حسینی برای نگارش فصل پیشگیری، سرکار خانم دکتر رحیم‌زاده برای نگارش فصل بیهوشی، سرکار خانم باقری برای نگارش فصل‌های مراقبت پرستاری و پانسمان، سرکار خانم نیازی برای نگارش فصل‌های توانبخشی، نوزر، نوردرمانی، هیدروتراپی و اولتراسوند، سرکار خانم اینانلو برای نگارش فصل ابعاد روانی-اجتماعی زخم فشاری تشکر نمایم. منابع هر بخش در پایان آن ذکر شده و کلمات مبهم در پاورقی به زبان انگلیسی آورده شده است.

این کتاب بدون کمک‌های صمیمانه و مجدانه سرکار خانم توران باقری و سرکار خانم میترا نیازی به اتمام نمی‌رسید. به همین دلیل سپاس ویژه خود را تقدیم این دو انسان سخت‌کوش، دقیق و پایبند به قول خود می‌نمایم. امیدوارم در همه ابعاد زندگی موفق باشند. همچنین قدردانی خود را از سرکار خانم لیلا

محمدخوانی که زحمت زیادی در ویراستاری و صفحه‌بندی این کتاب متحمل شدند و با پیشنهادات مفید خود به بهتر شدن این کتاب کمک کردند، ابراز می‌دارم.

از جناب آقای دکتر موسی محمدی مدیر عامل محترم نشر چاپار که بدون چشمداشت، چاپ و توزیع این کتاب را متقبل فرموده و به خوبی از عهده این کار برآمدند سپاسگزاری می‌نمایم.

من و همکارانم مطمئن هستیم با همه تلاشی که کردیم در این کتاب نواقص زیادی وجود دارد. حکیمی گفته است: «اگر می‌خواستم آن اندازه منتظر بمانم تا کتابم کامل شود، هرگز از نوشتن آن فارغ نمی‌شدم». خوشحال خواهم شد همه همکاران محترم و عزیزانی که این کتاب را مطالعه می‌کنند، نواقص، کمبودها و اشکالات آن را یادآوری نمایند تا در چاپ‌های بعدی نسبت به اصلاح آنها اقدام نمایم. از سایر کسانی که من را در تهیه و چاپ این کتاب یاری دادند، جانبازان عزیزی که درد بیماری و عمل جراحی را با سکوت و صبر خالصانه خود تحمل کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

و ما توفیقی الا بالله العلی العظیم
دکتر محمدجواد فاطمی

فهرست

۵	پیشگفتار.....
۹	مقدمه.....
۱۱	فصل ۱: تاریخچه.....
۱۵	فصل ۲: تعریف و طبقه‌بندی.....
۲۳	فصل ۳: اپیدمیولوژی.....
۳۳	فصل ۴: هزینه.....
۴۱	فصل ۵: پاتوفیزیولوژی ایجاد زخم فشاری.....
۵۵	فصل ۶: پیشگیری.....
۱۴۹	فصل ۷: تغذیه.....
۱۶۹	فصل ۸: سیستم ایمنی زخم فشاری.....
۱۸۵	فصل ۹: مراقبت پرستاری.....
۲۱۱	فصل ۱۰: مشکلات روانی زخم فشاری.....
۲۳۳	فصل ۱۱: توانبخشی در زخم فشاری.....
۲۴۹	فصل ۱۲: بی‌هوشی در زخم فشاری.....
۲۷۱	فصل ۱۳: درمان.....
۲۷۱	فصل ۱-۱۳: «دبریدمان».....
۲۷۹	فصل ۲-۱۳: درمان غیر جراحی.....
۲۷۹	فصل ۱-۲-۱۳: «لارودرمانی».....
۲۸۵	فصل ۲-۲-۱۳: لیزردرمانی.....
۲۹۵	فصل ۳-۲-۱۳: «نوردرمانی».....
۳۱۱	فصل ۴-۲-۱۳: «اکسیژن‌هایپر بار و ازن‌تراپی».....
۳۲۵	فصل ۵-۲-۱۳: وک‌تراپی.....
۳۴۷	فصل ۶-۲-۱۳: اولتراسوند.....
۳۵۹	فصل ۷-۲-۱۳: پانسمان‌ها.....
۳۸۱	فصل ۸-۲-۱۳: هیدروتراپی.....
۳۹۱	فصل ۳-۱۳: درمان جراحی (انواع قلم).....
۴۰۳	فصل ۱۴: زخم فشاری ناحیه ساکروم.....
۴۱۳	فصل ۱۵: زخم فشاری ناحیه ایسکیوم.....
۴۲۳	فصل ۱۶: زخم فشاری ناحیه تروکانتر.....
۴۳۳	فصل ۱۷: زخم فشاری ناحیه پاشنه.....
۴۴۵	فصل ۱۸: زخم‌های متفرقه.....
۴۶۳	فصل ۱۹: عود.....
۴۶۹	فصل ۲۰: عوارض.....

مقدمه

مقدمه

هر روز بر تعداد افراد مبتلا به زخم فشاری افزوده می‌شود. همچنین پیشرفت علم پزشکی موجب افزایش طول عمر مبتلایان به بیماری‌های مزمن و مصدومین مغزی - نخاعی شده است. به همین دلیل زخم فشاری^۱ به یکی از معضلات جدی در درمان و مراقبت از بیماران تبدیل گردیده است. زخم فشاری عارضه‌ای است شایع، پرهزینه و مرگبار، که در مبتلایان به بیماری‌های مزمن بخصوص افراد مبتلا به صدمه نخاعی و یا قطع نخاع مشاهده می‌گردد. در اغلب منابع قدیمی از این عارضه با نام زخم بستر^۲ نام برده شده است. از آنجایی که علت اصلی ایجاد این زخم‌ها، فشار طولانی مدت است، اصلاح زخم فشاری مناسب‌تر بوده و در این کتاب از این عنوان استفاده می‌شود.

این عارضه بر سلامت جسمی، روانی و اجتماعی فرد اثر منطوب داشته و کیفیت زندگی^۳ را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این زخم‌ها با فرایند توانبخشی^۴ تداخل داشته و بر شرکت فرد در فعالیت‌هایی که منجر به استقلال، خلاقیت و ایجاد لذت از زندگی می‌شود، تأثیر بازدارنده قابل توجهی می‌گذارد. زخم فشاری باعث افزایش طول مدت بستری در بیمارستان، تأخیر در روند پذیرش فرد در گروه و جامعه و از بین رفتن اعتماد به نفس می‌گردد. علت‌شناسی زخم فشاری نشان می‌دهد که عوامل موثر در ایجاد این عارضه پیچیده و چند بعدی است. این علل شامل فشار مداوم، برشی^۵، سایشی^۶، رطوبت، تغذیه ناکافی، بی‌حرکتی و عوامل روانی - اجتماعی - اقتصادی، مانند اعتیاد، افسردگی، منابع مالی ناکافی و ناآگاهی از روش‌های پیشگیری است. (تصویر ۱-۱)

1. Pressure ulcer

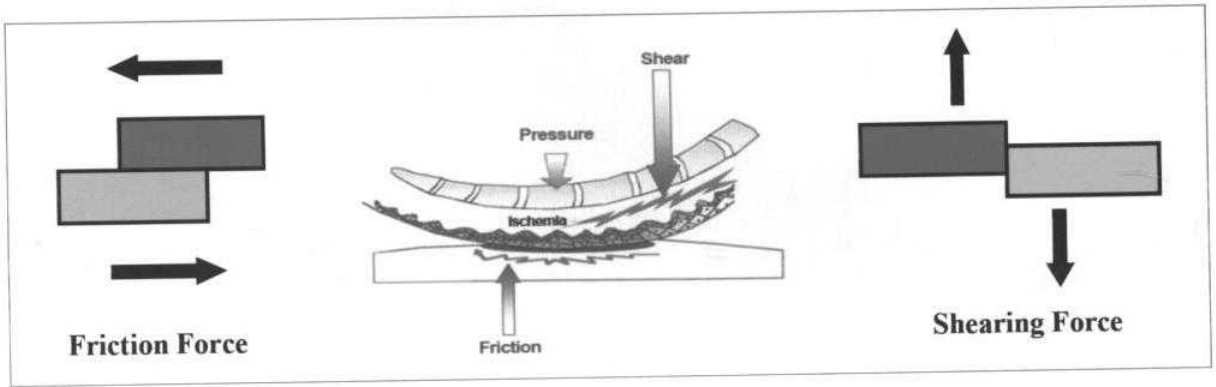
2. Bed sore

3. Quality of life

4. Rehabilitation

5. Shear

6. Friction

(تصویر ۱-۱) انواع نیروهای موثر در ایجاد زخم بستر

شیوع زخم فشاری از ۸٪ در سال اول بعد از قطع نخاع تا ۳۳٪ در بیماران مزمن متفاوت می‌باشد. برخلاف تصور، روش‌های پیشگیری به ویژه تعامل آموزشی در بیمارستان^۱ موفقیت محدودی در کاهش وقوع زخم‌های فشاری داشته است. علاوه بر این با وجود تعداد زیاد پروتکل‌های آموزشی و پیشگیری، تعداد کمی از این روش‌ها به‌طور کامل بررسی شده‌اند تا توانایی آنها در افزایش عادت‌های پیشگیرانه در بیماران ثابت گردد. موفقیت این روش‌ها به‌طور خاص در بیمارانی که ترخیص شده و به منزل بازگشتند، اثبات نشده است. در چندین دهه گذشته مطالعات علمی فراوان انجام گرفته، باعث افزایش دانش ما در ارتباط با عوامل مساعدکننده ابتلا به زخم فشاری شده و زمینه بهبود تکنیک‌های پیشگیری را فراهم ساخته است. برای دستیابی به شناخت جامع نسبت به این عارضه و راه‌های مقابله با آن، موارد متعددی بایست مورد بررسی قرار گیرند. از آن جمله می‌توان به شناسایی عوامل خطرزا، بررسی ابزار و روش‌های ارزیابی خطر، راه‌های پیشگیری، تغذیه مناسب، بررسی فرد دارای زخم فشاری، ارزیابی زخم، درمان‌های جراحی و غیر جراحی، عوارض درمان، عود، بسترها و سطوح مناسب و روش‌های تغییر وضعیت در بیمار، اشاره کرد. توصیه‌های ارائه شده در این کتاب بر اساس تجربه شخصی، مطالعه مقالات و کتب علمی موجود بوده و شامل آخرین اطلاعات علمی در این زمینه می‌باشد.

این کتاب می‌تواند برای استفاده گروه‌های مختلفی از متخصصین موثر باشد. جراحان پلاستیک، جراحان مغز و اعصاب، متخصصین ارتوپدی، پزشکان داخلی، متخصصین مغز و اعصاب و عفونی، روانپزشکان، کارشناسان فیزیوتراپی، کاردرمانی و پرستاران از جمله گروه‌هایی هستند که می‌توانند از این کتاب استفاده نمایند. همچنین مطالعه این کتاب به برنامه‌ریزان سیستم‌های بهداشتی درمانی، رؤسای دانشگاه‌ها، بیمارستان‌ها و نهادهای مبتلایان به بیماری‌های مزمن و مسئولین خانه‌های سالمندان توصیه می‌شود.